

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА У БЕОГРАДУ

РЕФЕРАТ О ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ БОЈАНА ЛАЛИЋА

„УЛОГА СВОЈСТАВА И ПАМЋЕЊА ИМЕНИТЕЉА НА ФОРМИРАЊЕ ПОЈМОВА:
БИХЕЈВИОРАЛНИ, НЕУРАЛНИ И ПРИСТУП КОГНИТИВНОГ МОДЕЛОВАЊА“ (THE
ROLE OF LABEL FEATURES AND LABEL REMEMBERING IN CONCEPT
FORMATION: BEHAVIOURAL, NEURAL AND COGNITIVE MODELLING APPROACH)

На IX редовној седници Наставно-научног већа Филозофског факултета, одржаној 26. децембра 2019. године, именовани смо у комисију за оцену и одбрану докторске дисертације Бојана Лалића, под насловом „УЛОГА СВОЈСТАВА И ПАМЋЕЊА ИМЕНИТЕЉА НА ФОРМИРАЊЕ ПОЈМОВА: БИХЕЈВИОРАЛНИ, НЕУРАЛНИ И ПРИСТУП КОГНИТИВНОГ МОДЕЛОВАЊА“. Пошто што смо прегледали и анализирали добијену дисертацију, подносимо Већу следећи извештај:

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији

Бојан Лалић завршио је основне студије психологије на Филозофском факултету у Приштини – Косовска Митровица, гдје је као најбољи студент у генерацији дипломирао на тему: „Системи кодовања симболичких и аналогних представа у дугорочној меморији“. Мастер студије психологије на Универзитету у Београду уписује 2012. године и 2014. брани мастер рад на тему: „Обрада визуелно и аудитивно приказаних инфлективних облика именица у српском језику“. Крајем 2013. године, уписује докторске академске студије психологије, такође на Универзитету у Београду. На име стручног усавршавања, боравио је два месеца током 2014. године на Макс Планк институту за психолингвистику у Најмегену, Холандија. Добитник је стипендије „Борислав Лоренц“ за студијску посету и стручно усавршавање на Универзитету Висконсин-Медисон у Сједињеним Америчким Државама током 2016. године. Бојан има низ радова и саопштења на научним скуповима, а у 2016. години и коауторску публикацију у

међународном часопису: *Cognitive Therapy and Research* (Stevanovic, D., Lalic, B., Batinic, J. Damjanovic, R., Jovic, V., Brkic-Cvetkovic, S., Jancic, J. (2016). Children's Negative Cognitive Error Questionnaire - Revised: The factor structure and associations with anxiety and depressive symptoms across age, gender, and clinical/community samples”, *Cognitive Therapy and Research*.

Дисертација под насловом *УЛОГА СВОЈСТАВА И ПАМЋЕЊА ИМЕНИТЕЉА НА ФОРМИРАЊЕ ПОЈМОВА: БИХЕЈВИОРАЛНИ, НЕУРАЛНИ И ПРИСТУП КОГНИТИВНОГ МОДЕЛОВАЊА* написана је на 156 страна (кад се овоме додају насловне стране, страна са подацима о комисији, апстракти и прилози број страна је 178). Рад садржи 23 табеле, 33 графикона и слике и 5 прилога. У дисертацији је цитирано 150 референци.

2. Предмет и циљ дисертације:

Предмет истраживања докторске дисертације Бојана Лалића тиче се улоге именитеља и памћења на формирање појмова. Вођен Џејмсовом и Долард/Милеровом логиком, Бојан Лалић претпоставља да ће дискриминативност појмова, а самим тим и лакоћа њиховог усвајања зависити и од фонолошке различитости именитеља тих појмова. Два појма који су именовани двома фонолошки сличним речима ће теже бити усвојени него када су та два иста појма именована фонолошки различитим речима.

Управо је то био први проблем који је разматран у овој дисертацији - да ли су појмови именовани фонолошки сличним речима теже усвојиви од појмова именованих фонолошки различитим речима. Овај проблем укључује и проверу утицаја различитог степена сличности речи, њихов утицај на формирање концепата, као и њихово поређење са ситуацијом где утицај речи не постоји, односно када појмови нису упарени са речима.

Други проблем, који проистиче из Џејмсових разматрања, је проблем самог означитеља: Џејмс није строго тврдио, а то се може из његовог излагања имплицитно закључити, да означитељи морају бити речи. Поставља се питање, шта би било када би означитељи били нелингвистички, било визуелни симболи или аудитивни нелингвистички означитељи? Претпоставка је да би ефекти били

исти као и код лингвистичких означитеља и да оно што важи за лингвистичке, важи и за нелингвистичке означитеље. То је управо други проблем којим се Бојан Лалић бавио у својој дисертацији.

Трећи проблем настаје комбинацијом претходна два проблема: какав је однос лингвистичких и нелингвистичких означитеља? Из Џејмсових тврдњи се може закључити да ће и једни и други показати ефекте на учење нових појмова и да неће постојати никаквих разлика да ли су означитељи лингвистички или не. Са друге стране, Липјан је у својим радовима (Lurayan et al., 2007; Lurayan, 2012; Lurayan et. al., 2012; Perry & Lurayan, 2014) тврдио да постоји супериорност лингвистичких означитеља и да само они могу довести до фацитације учења нових појмова. Фокус овог проблема је да се испита да ли су лингвистички означитељи супериорнији у односу на нелингвистичке означитеље.

Четврти проблем проистиче из анализе различитих налаза у радовима на тему утицаја језичких означитеља на усвајање појмова: некада аутори добијају ефекте, а некада не. Осим лингвистичке структуре означитеља, поставља се питање да ли и сама упутства у експерименту могу довести до различитих резултата. Наиме, неки аутори изричито од испитаника у експериментима траже да науче и речи које излажу у пару са појмовима који се уче, док други аутори само наглашавају да ће речи бити изложене, а не и да треба да се науче. Постоји могућност да инструкција може довести до различитих ефеката категоризације, јер када испитаници не добију упутство да морају да науче и реч, појам може да се формира и без речи као додатног атрибута, што може да доведе до сиромашнијег појма, а самим тим и до слабије дискриминације у односу на други појам.

Пети проблем се односи на креирање когнитивног модела који ће добро описати добијене резултате из претходних експеримената. Наиме, резултати добијени бихејвиорално и неуро-физиолошким методама, биће веродостојнији ако се резултати понове и провере на компјутерским моделима који симулирају когнитивне процесе.

На основу свега претходно наведеног, циљ истраживања докторске дисертације Бојана Лалића је био да се утврди утицај различитости именитеља (вербалних и невербалних) на усвајање појмова. Такође, циљ је био и да се утврди однос утицаја вербалних и невербалних именитеља на усвајање појма, како би се установило да ли вербални именитељи имају посебан когнитивни статус или су само још један појмовни атрибут, једнаког статуса, као и сви остали. У ту сврху коришћени су бихејвиорални експерименти са мерењем броја грешака и регистравањем времена реакције, неуро-физиолошки метод са мерењем евоцираних потенцијала и метод когнитивног моделовања (рачунарско моделовања когнитивних процеса).

3. Основне хипотезе истраживања:

1. Формирање појмова именованих фонолошки различитијим вербалним именитељима се одвија брже и лакше се генерализује од појмова именованих фонолошки сличнијим вербалним именитељима.

2. Формирање појмова именованих различитијим невербалним именитељима се одвија брже и лакше се генерализује од појмова именованих сличнијим невербалним именитељима.

3. Лингвистички и нелингвистички именитељи имају исти утицај на формирање појмова, било у аудитивном, било у визуелном домену.

4. Експерименталне инструкције у којима се од испитаника изричито тражи да запамте речи, за разлику од инструкција где се то експлицитно не тражи, увећавају ефекат различитости именитеља.

5. Могуће је креирати физиолошки плаузибилне когнитивне моделе који ће симулирати утицај различитости именитеља на усвајање појмова.

4. Кратак опис садржаја дисертације:

Увод

У уводном поглављу је изложен шири теоријски оквир у вези са појмом концепта, категоризацијом и различитим теоријским приступима проблему, а потом проблем, циљ и хипотезе у дисертације. Потпоглавља су:

- Теоријски увод
- Проблем, циљ и задаци дисертације

I поглавље - Утицај степена различитости лингвистичких именитеља на усвајање појмова. У овом поглављу је емпиријски бити разрађена прва студија дисертације и садржи следећа потпоглавља:

- Увод
- Експеримент 1
- Експеримент 2
- Завршна дискусија

II поглавље - Утицај различитости нелингвистичких именитеља на усвајање појмова. У овом поглављу је емпиријски разрађена друга студија дисертације и садржи следећа потпоглавља:

- Увод
- Експеримент 1
- Експеримент 2
- Завршна дискусија

III поглавље - Однос утицаја лингвистичких и нелингвистичких именитеља на усвајање појмова. У овом поглављу је емпиријски разрађена трећа студија дисертације и садржи следећа потпоглавља:

- Увод
- Метод
- Резултати
- Дискусија

IV поглавље - Утицај експерименталне инструкције на усвајање појмова. У овом поглављу је емпиријски разрађена четврта студија дисертације и садржи следећа потпоглавља:

- Увод

- Експеримент 1
- Експеримент 2
- Завршна дискусија

V поглавље - Когнитивни модели утицаја различитости именитеља на усвајање појмова. У овом поглављу је методом компјутерског моделовања разрађена пета студија дисертације и садржи следећа потпоглавља:

- Увод
- Модел 1 – вербални именитељи
- Модел 2 – невербални именитељи
- Модел 3 – утицаји експерименталне инструкције

Завршна дискусија

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације:

Научни допринос дисертације Бојана Лалића огледа се у:

1. утврђивању утицаја степена фонолошке различитости вербалних именитеља на усвајање појмова,
2. утврђивању утицаја различитости нелингвистичких именитеља на усвајање појмова,
3. утврђивању односа утицаја лингвистичких и нелингвистичких именитеља на усвајање појмова,
4. утврђивању утицаја експерименталне инструкције на усвајање појмова и
5. креирању физиолошки плаузибилних когнитивних модела којима ће се демонстрирати утицај различитости именитеља на усвајање појмова.

6. Закључак:

Закључујемо да је дисертација Бојана Лалића под називом *УЛОГА СВОЈСТАВА И ПАМЋЕЊА ИМЕНИТЕЉА НА ФОРМИРАЊЕ ПОЈМОВА: БИХЕЈВИОРАЛНИ, НЕУРАЛНИ И ПРИСТУП КОГНИТИВНОГ МОДЕЛОВАЊА*

урађена у свему према одобреној пријави, да је оригинално и самостално научно дело и да су се стекли услови за њену јавну одбрану.

У Београду, 27. децембра 2019. године

КОМИСИЈА:

Проф. др Вања Ковић, ванредни професор
Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Проф. др Дејан Лаловић, редовни професор
Филозофски факултет, Универзитет у Београду

Доц. др Дејан Пајић, доцент
Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду

Доц. др Предраг Тадић, доцент
Електротехнички факултет, Универзитет у Београду

Professor Gert Westermann, PhD
University of Lancaster, UK